

I РОЗДІЛ

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

УДК 159.9

*Романовський О.Г.,
м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В НТУ «ХП»

Постановка проблеми. У сучасному періоді соціально-економічного розвитку держави суттєво посилюються вимоги до професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Зокрема, активний розвиток психологічної науки та практики гостро ставить проблему необхідності вдосконалення змісту, форм й методів професійної підготовки майбутніх психологів. Проте досягнення фахового вдосконалення студентів-психологів наштовхується на певні проблеми. Розв'язання цих проблем потребує пошуку нових підходів до організації навчального процесу та його змістовного наповнення.

На сьогодні для підвищення ефективності підготовки майбутніх психологів вважаємо необхідним будувати вибірково частину навчального плану таким чином, щоб вивчення конкретних дисциплін зумовило формування фахівця-психолога, який би мав високий рівень морально-духовного розвитку, прагнення до самореалізації, що розкривається у потребі особистості у досягненні успіху, а успіх – це не просто результат, це процес руху шляхом його досягнення, це розвиток можливостей людини, розкриття її потенціалу. Для його досягнення необхідні знання про “механізм успішності” і створення умов формування спрямованості особистості на успіх. Отже, впровадження у зміст професійної підготовки такої дисципліни, як «Філософія досягнення успіху», допоможе сформувати успішного фахівця у галузі психологія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В останні роки проблемі підготовки психолога у закладах вищої педагогічної освіти приділяється значна увага провідних українських науковців (О.Ф.Бондаренко, Ж.П.Вірна, Л.В.Долинська, Л.М.Карамушка, С.Д.Максименко, Е.Л.Носенко, Н.І.Пов'якель, Н.В.Пророк, В.А.Семиченко, Л.Г.Терлецька, Н.В.Чепелева, Т.С.Яценко). У сферу активного вивчення входить: розробка освітньо-кваліфікаційної характеристики сучасного психолога (С.Д.Максименко); формування професійної компетентності в процесі підготовки психолога (Н.В.Чепелева); перебудова змісту, форм й методів навчаль-

ного процесу (С.Д.Максименко, Н.В.Чепелева), виокремлення вимог до особистості психолога (О.Ф.Бондаренко, Л.В.Долинська, В.Г.Панок, Н.В.Пророк, О.П.Саннікова), використання активних та інтеракційних методів навчання, різноманітних тренінгів (С.В.Васьковська, П.П.Горностай, Т.С.Яценко) тощо. Основні концептуальні позиції філософії успіху пов'язані із гуманістичною педагогікою і психологією, які передбачають використання індивідуального підходу у педагогічній взаємодії (О.В. Бондаревська, І.Д. Бех, І.А.Зязюн, Н. А. Бордовська, В.І. Євдокимов, В.В. Луценко, О.М. Пехота, В. В. Серіков, В. О. Сухомлинський, І. С. Якиманська та ін.).

У той же час недостатньо визначені особливості фахової підготовки психологів, не розкрита роль конкретних дисциплін у формуванні світоглядної культури майбутніх фахівців.

Мета дослідження. Метою статті є розкриття організаційно-методичних умов підготовки студентів-психологів, зокрема, на досвіді викладання дисципліни «Філософія досягнення успіху».

Виклад основного матеріалу.

Нормативно-законодавчою базою організації навчального процесу за напрямом 6.030102 «Психологія» вищих навчальних закладів є Закони України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, „Концепція національного виховання”, Постанови Кабінету Міністрів України та Укази Президента України про основні напрямки формування вищої освіти та реорганізацію навчального процесу.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що у визначенні поняття фахова підготовка не існує єдиного підходу. Однак є очевидним, що становлення особистості професіонала визначається формуванням складних психічних систем регуляції діяльності та формуванням особливостей поведінки. Кожна професія впливає на розвиток схожих рис особистості, її установок, мотиваційної сфери та відповідної системи цінностей. У своєму розвитку особистість засвоює основні особливості професії, і ці характеристики починають проявлятися в інших сферах життєдіяльності. Це притаманно тим особам, що зацікавлені професійною діяльністю, відчувають задоволення від її освоєння та практичної роботи. Іншими словами, такі фахівці характеризуються високим рівнем ідентифікації зі своєю професією.

Напрямами фахової підготовки є:

- виявлення зв'язку сфери особистості із особливостями структури діяльності (знання, уміння, навички);
- формування розвитку мотивів, інтересів, особливостей емоційно-вольової сфери, професійно важливих якостей фахівця у конкретній професійній діяльності протягом її опанування.

Фактори, що характеризують особливості розвитку особистості професіонала у вищій школі, можна визначити, спираючись на зміст даних напрямків. До таких факторів належать:

- формування індивідуально-притаманних шляхів розв'язання професійних задач;
- формування професійних мотивів особистості;
- формування вірного співвідношення змістовних професійних мотивів (інтерес до професії, потреба самореалізації) та адаптивних (престиж професії, розмір заробітку).

Важливою складовою підготовки у вищій школі є формування професійної свідомості. Багато дослідників відзначають, що професію не слід плутати із спеціальністю, що закріплюється в кваліфікаційних документах і визначається через предмет діяльності. Професія – поняття значно ширше. Професія є діяльність, що має власну мету, власний продукт, свої норми та засоби, що у своєму результаті детерміновані соціальною функцією і технологією тієї сфери громадського життя, що дана діяльність обслуговує. Тому формування професійної свідомості протягом навчання має спиратися на розуміння професії у широкому значенні.

В умовах вищої школи така стадія професійного самовизначення як професійне навчання, не може ігнорувати особливості особистості і різні прояви індивідуальності студентів. За С.Л.Рубінштейном, проблема самосвідомості є насамперед проблема визначення свого способу життя. У цьому випадку, професійна свідомість – визначення способів професійної діяльності. Дотепер актуальними залишаються висновки Н.Н.Нечаєва про те, що вузівська підготовка повинна бути спрямована на системне формування професійної свідомості.

До структурних компонентів професійної свідомості психологи відносять:

- професійні знання;
- професійні цінності;
- програми професійних дій;
- оперативні моделі як суб'єктів професійної діяльності, так і самого процесу праці як цілісної системи;
- образ "Я" самого суб'єкта праці.

Наявність знань сама по собі не визначає успішність професійної діяльності. Набагато важливіше, щоб суб'єкт діяльності вмів самостійно добувати їх і застосовувати на практиці. Знання, уміння і навички розглядаються тільки як найважливіший засіб розвитку особистості фахівця, а не як мета навчального процесу. На етапі навчання, професійної адаптації формується також індивідуальний стиль діяльності майбутнього фахівця, що базується на його індивідуально-психологічних характеристиках. Ефективний розвиток особистості та формування професійної свідомості сприяють тому, що включення вчорашнього студента у систему виробничих та соціальних відносин проходить без розчарувань, криз та конфліктів.

Для того, щоб довести доцільність викладання дисципліни «Філософія досягнення успіху» необхідно розкрити поняття успіх, його складові тощо.

Основними категоріями педагогіки успіху є поняття “успіх”, “життєва успішність”, “ситуація успіху”, “досягнення успіху”. Проте поняття успіху є вельми неоднозначним. С.І. Ожогов тлумачить *успіх* як досягнення будь-чого, суспільне визнання, високі результати в роботі, навчанні. У “Короткому тлумачному словнику української мови” *успіх* розглядається як позитивний результат будь-якої справи, досягнення у будь-чому, а успішний – такий, який дає позитивні результати, закінчується успіхом. Узагальнюючи огляд літератури з цієї проблеми, можна дати таке визначення цьому поняттю “Успіх – це постійне здійснення тих цілей, які людина ставить перед собою і які важливі для неї. Успіх – це не тільки результат, але і процес руху на шляху його досягнення. Це розвиток можливостей людини, розкриття його потенціалу [5, с.8–9]. Успіх – багатовимірне поняття, і механізм його досягнення містить низку чинників.

З психологічної точки зору, успіх, як вважає О.С. Белкін, – це відчуття стану радості, задоволення від того, що результат, якого прагнула особистість у своїй діяльності, або співпадає з її очікуваннями, надіями, або перевершує їх. На базі цього стану формуються більш сильні мотиви діяльності, змінюються рівні самооцінки, самоповаги. Коли успіх робиться стійким, постійним, може початись свого роду реакція, що вивільняє широкі, скриті до цього моменту можливості особистості [2, с.28].

З педагогічної точки зору успіх – це досягнення значних результатів у діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому [2, с.30]. У педагогічному значенні успіх може бути результатом продуманої, підготовленої тактики викладача, родини. Очікування успіху полягає у прагненні учня заслужити схвалення, прагнення укріпити своє *Я*, свою позицію, переконання й цінності.

На дисципліну «Філософія досягнення успіху» у варіативній частині виділено 4 кредити, з них 32 години лекцій і 32 години практичних занять.

Теми, які вивчаються протягом семестру наступні:

- філософія активності;
- успіх, його складові;
- лідерство й успіх;
- навички ефективного лідерства;
- психологічний портрет успішної людини;
- технологія формування якостей, необхідних для досягнення життєвого успіху;
- мистецтво управління емоціями;
- закони дії людської думки;
- імідж як фактор досягнення успіху;

- спеціальні навички, що зумовлюють професійну успішність.

Тема «Філософія активності» важлива, оскільки майбутній психолог повинен розуміти, що лише власна активність допоможе «зробити» самого себе, стати творцем власної долі. Розуміння складових та критеріїв успіху зумовлюють прагнення його досягнення. Теми «Лідерство й успіх», «Навички ефективного лідерства» дають знання, уміння й навички будувати власну активність на основі лідерських якостей, що сприятиме досягнення успіху у майбутній професійній діяльності психолога.

«Духовність та особистість» – це тема заняття, яка присвячена дослідженню світогляду лідера. У ній підкреслюється, що кожна успішна людина повинна виховувати у собі моральність, оскільки тільки вона буде направляти людину до істини, та вчити засобам її оволодіння. На занятті, присвяченому вивченню методам боротьби із перепонами на шляху досягнення істини, розкриваються негативні фактори, такі, як деструктивні емоції, відмовки, що не дозволяють людині стати успішним лідером.

На занятті з теми «Мистецтво управління емоціями» обговорюється необхідність та техніки стримання емоцій. Так, одним із поширених способів позбутися хвилювання і зняти нервозність є діяльність. Дія – це краща протитрота від занепокоєння. Варто зайнятися чим завгодно, тільки при цьому, взявшись за справу, довести її до кінця.

Імідж відіграє важливу роль, якщо людина дійсно хоче бути успішним і справляти враження успішної особистості. Імідж складається з одягу, аксесуарів, постави, жестів, манери говорити, правильності мови, ставлення до життя. Зрозуміло, імідж не виникає сам по собі - ми створюємо його самі, іноді свідомо, але частіше навіть не замислюючись, яке враження будемо виробляти на оточуючих. Але найголовніше - завжди налаштовувати себе на успіх, думати про успіх, бажати його всім серцем, прагнути до нього не дивлячись ні на що. Тому тема «Імідж як фактор досягнення успіху» є однією з найважливіших у даному спецкурсі.

В рамках теми «Психологічний портрет успішної людини» студентам розкриваються якості особистості, необхідних для досягнення успіху: визначення головної мети, впевненість у собі, ініціатива та лідерство, ентузіазм, самоконтроль, приваблива зовнішність, точне мислення, необхідність враховувати уроки невдач, терпимість, застосування золотого правила моральності тощо. На практичному занятті, присвяченому цій темі, студенти діагностують рівень розвитку цих якостей у себе, та їм видаються практичні рекомендації щодо розвинення тих чи інших рис.

Висновки. Отже, під час вивчення вибіркової дисципліни «Філософія досягнення успіху» студенти-психологи оволодівають знаннями, уміннями та навичками які дозволять їм стати успішними як у майбутній професійній діяльності, так і у особистому житті. По закінченню курсу кожен з них розуміє,

що методом досягнення поставлених завдань є зміна екстравертного мислення на інтравертне, спрямованого всередину себе, з метою зміни свого внутрішнього світу або своєї свідомості. Це процес здійснюється на новій високоенергетичній основі, що дозволить людям гармонійно співвідносити себе з постійно змінюваним зовнішнім світом.

Список літератури: 1. Романовський О.Г., Бабаєв В.М., Пономарьов О.С. Проблеми формування особистості лідера: Монографія. – Харків: Майдан, 2000 – 193 с. 2. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Лаврентьева А.О. Психологія управління: Навчальний посібник. – Харків: НТУ "ХПІ", 2001, - 161с. 3. Романовський О.Г. Філософія досягнення успіху / О.Г. Романовський, В.Є. Михайліченко – Харків: НТУ «ХПІ», 2003. – 691 с.

Bibliography (transliterated): 1. Romanovs'kij O.G., Babaev V.M., Ponomar'ov O.S. Problemi formuvannja oso-bistosti lidera: Monografija. – Harkiv: Majdan, 2000 – 193 s. 2. Romanovs'kij O.G., Ponomar'ov O.S., Lavrent'eva A.O. Psihologija upravlinnja: Navchal'nij posibnik. – Harkiv: NTU "HPI", 2001, - 161s. 3. Romanovs'kij O.G. Filosofija dosjagnennja uspihu / O.G. Romanovs'kij, V.Є. Mihajlichenko – Harkiv: NTU «HPI», 2003. – 691 s.

Романовський О.Г.,

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В НТУ «ХПІ»

Під час вивчення вибіркової дисципліни «Філософія досягнення успіху» студенти-психологи оволодівають знаннями, уміннями та навичками які дозволять їм стати успішними як у майбутній професійній діяльності, так і у особистому житті.

Романовский А.Г.,

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУ- ДУЩИХ ПСИХОЛОГОВ В НТУ «ХПИ»

Во время изучения выборочной дисциплины «Философия успеха» студенты-психологи овладевают знаниями, умениями и навыками, которые позволят им стать успешными как в будущей профессиональной деятельности, так и в личной жизни.

Romanovskiy A.G.

PECULIARITIES OF PROFESSIONAL TRAINING OF BU-FUTURE PSYCHOLOGISTS IN NTU «KHPI»

During the study of a sample of discipline «Philosophy of success» psychology students acquire knowledge, skills and abilities that will enable them to become successful as in the future professional activity, and also in personal life.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2012